

چون مهر فرزند؛

گفتاری در جایگزینی رحم از منظر فلسفه حقوق

حسن جعفری تبار (Ph.D.)

- گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

حقوق برای تأیید یا رد جایگزینی رحم و یا تعیین مادر و پدر برای فرزند می‌تواند به عنصر، به انس نظر داشته باشد؛ رفتاری که انس را مضاعف می‌کند، حقوقی/اخلاقی است و رفتاری که انس را تضعیف کند، غیرحقوقی و غیراخلاقی. نخست باید فرزند در مرکز مطالعه فلسفه حقوق درباره رحم جایگزین قرار گیرد، و سپس حقوق مادران در ساختار آن تعریف شود. ما این مدعا را در اینجا "مهر فرزند" نام می‌نهم.

تا جایی که هنوز در اثبات جایگزینی رحم یا در نفی آن، دلیلی روشن نیست، باید از وضع قانون گریخت و به رویه قضایی فرصت داد تا در هر مورد، با نظر کردن به همه اصول و قواعد حقوقی، بهترین راه را انتخاب کند. باید اذعان کرد که اغلب، قراین به سود صاحب نطفه است و فهم متعارف، عشق صاحب اسپرم و صاحب تخمک را قوی‌تر از محبت صاحب رحم می‌شناسد. اما جایی که حقیقت در پرده ابهام است و ادعای مهر و محبتها با یکدیگر پهلو می‌زند قاضی سرانجام کسی را مادر خواهد دانست که در مجموع، شایسته مادری است. حفظ مصلحت و غبطه کودک، شرط اول قدم است و در هر مورد جداگانه باید این صرفه را با تکیه بر قراین و امارات تعیین کرد؛ آن که برای زیبایی اندامش و پرهیز از درد، از بچه‌دار شدن امتناع می‌کند و به رحم جایگزین روی می‌آورد باید این انتظار را داشته باشد که دادگاه، در موضعی ضعیف‌تر از زنی بنشاندش که درد زه را تحمل کرده است. به عکس، در موردی که مرد و زنی در آخرین چاره، به رحم جایگزین روی آورده‌اند، دادرس باید آنان را به کودک، نزدیکتر از زنی بداند که به اضطراری مالی، به آن تن داده است. همچنین برای حل معضل حقوقی جایگزینی رحم، باید بیش از آنکه به حقوق قراردادهای تکیه کنیم، بر حقوق مسئولیت مدنی تأکید ورزیم. پس اگر دادگاه صاحب تخمک را مادر بداند، باید به مادر حامل، حق داد که پس از وضع حمل، برای جدایی از محبوب خود، از صاحبان نطفه، خسارت معنوی مطالبه کند.

کلید واژگان: عشق، فیلیا، انس، ماده ۱۱۶۷ قانون مدنی، فرزند، رویه قضایی، قانون، مادر، نسب، قرارداد، مسئولیت مدنی، فرض حقوقی، ناباروری، رحم جایگزین.

مسئول مکاتبه: حسن جعفری تبار (Ph.D.)، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، خیابان انقلاب، تهران، ایران.

پست الکترونیک: hjtabar@ut.ac.ir